ÇINARALTI

HAFTALIK FİKİR, SANAT MECMUASI

BU SAYIDAKİLER:

Öğretmen ordusu	Orhan Seyfi Orhon
Vamberiye ait bir hatıra dolayısile	H. E. Erkilet
Hastanenin saati vururken (Şiir)	Şükûfe Nihal
Bir devletin temeli nedir?	Dr. M. H. Akansel
Rüzgâr (Şiir)	Edip Ayel
Kıpçak Türkleri	M. Sadık Aran
Bugünkü Türkçülüğün esasları	H. Namık Orkun
Üç yıllık fidanım (Şiir)	H. N. Zorlutuna
Vecizeler	**
Seçme beşik türküleri	F. Saltkan
Orda bir ülke var! (Şiir)	Elmas Yıldırım
Şairlerimizi nasıl ayırmalı?	Edip Ayel
Şeref (Şiir)	Hasan Çelebi
Tarihi dinliyorum! (Şiir)	Dündar Akünal
Vecizeler	**
Hasret kavuşturan (Hikâye)	Samim Kocagöz

Yeni neşriyat — Seçme güzel şiirler, resimler.

Sayı: 29

Kuruş: 10

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

Akbaba

En ince, milliyetçi mizah gazetesi

Her sayısında; Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon gibi en tanınmış ediblerin yazılarını, Cemal Nadir gibi en kıymetli bir karikatür üstadının resimlerini bulacaksınız.

Her hafta bir AKBABA okumak, size neş'e ve ümit verir.

Perşembe günleri çıkar

BEREKET!

Mart, bereket ayıdır. Bu ayda yağan yağmurlar, karlar, toprağa ekilen tohuma

Bire bin

verdirir. Fakat, hiç bir şey

Millî Piyango

kadar verimli olamaz. Çünkü o, bir bilete

On binlerce

lira veriyor, 7 Martı unutmayınız !

Şayed siz de bu cazip güzellik reçetesini kullanırsanız, siz de bu iltifata nail olabilirsiniz. Çünkü bu reçete en sert ve çirkin bir cildi kadife gibi yumuşatıp beyazlatır, saf ve taze cazibe ile süsler. Tokalon kreminde mevcut kıymetli cevherler siyah noktaları eritir, acık mesameleri sıklaştırır, ve cilde bir gül yaprağı yumuşaklığı verir ve şayanı peristiş bir ten temin eder. Tokalon kremi her yerde satılır.

T. İŞ BANKASI

Küçük Tasarruf Hesapları

1942 İKRAMİYE PLÂNI

KEŞİDELER : 2 Şubat, 4 Mayıs, 3 Ağustos, 2 İkinciteşrin tarihlerinde yapılır.

1942 İKRAMİYELERİ

1	adet	2000	Liralık	= 2000 — Lira
3	»	1000	»	= 3000.— »
2	»	750	»	= 1500.— »
3	»	500	»	= 1500.— »
10	»	250	»	= 2500.— »
40	»	100	»	= 4000.— »
50	»	50	»	= 2500.— »
200	»	25	»	= 5000.— »
200	»	10	»	= 2000.— »

Türkiye İş Bankasına para yatırmakla yalnız para biriktirmiş ve faiz almış olmaz, aynı zamanda talihinizi de denemiş olursunuz.

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
ORHAN SEYFİ ORHON
Basıldığı yer : Cumhuriyet Matbaası - İstanbul

Yeni Neşriyat :

SÖZ OYUNLARI

İbrahim Alâettin Gövsa'nın, Yedigün neşriyatından yeni bir eseri daha çıktı : Söz oyunları. Düşünce ile duyguyu zeki bir san'atla yuğuran bu üstadı, kalemin her eseri gibi, Söz Oyunları da, iki kıymeti birden kucaklıyor: Fikir ve edebiyat.

93 sahife içinde 29 u nesir, 12 si nazım olarak 41 parça yazı toplıyan bir mümtaz eseri gibi, Söz Oyunları da, iki kıymeti birken, şu güzel parçayı alıyoruz :

KALEM

Fikir hayatı olanlar için kalem, eşyadan biri değil, âzadan biridir. Hem de parmaktan üstün ve başa yakın bir uzuv... Dil sözü kulaklara veriyor, kalem uzaklara..

Eskiden kalemin cennetten çıkma olduğuna inanırlardı. Onda yaratıcılık sıfatının bulunması bu inanışı haklı göstermez mi? Yirminci asra kadar onun tılsımlı ve mukaddes şeyler gibi itibar görmesi bundan olacak. Yerlere düşen bir kalemi öpüp başa koymak bizde de âdet değil miydi?

Bir bakımdan kalem kılıca benzer. Ancak onu iyi kullanmak için yalnız bilek ve yürek kuvveti yetişmiyor. Ehlinin elinde kalem, Musanın asâsı, fakat böyle olmıyanlar da Allahın beâsıdır.

Üç türlü kalem vardır : Nebatî kalem, hayvanî kalem, madenî kalem! Her birinin yalnız zamanı ve muhiti değil, eseri de bambaşka bir mahiyet gösterir. Nebatî, yani kamış kalem içli ve mistik bir ruh taşırdı. Rüzgârlara ve nefeslere ses vermiye alışkın kamış parçası, kalem olduğu zaman kâğıt üzerinde yine terennüme çalışırdı. Sekiz, on kâtibin yazı yazdığı bir odaya girdiğiniz zaman bir Çin orkestrası işitiyorum sanırdınız.

Onun edebiyatında da bir ney çeşnisi yok mudur? Bütün Şark edebiyatı ve Divan şiiri kamış kalemle yazılmış oldukları içindir ki, dimağdan ziyade hisse dokunur.

Hayvanî kalem dediğimiz çeşit kaz ve kuğu gibi büyük kuşların kanatlarından yapılanlardır. Kuş kanadından yapılma kalemin biraz havaî olacağı hatıra gelir. Fakat eski Avrupa klasikleri hep kaz tüyü ile yazılmış oldukları halde yine bugünküler kadar uçarı değildiler.

Madde ruhu öldürdüğü gibi yirminci asır da madenî kalem, nebatî ve hayvanî kalemleri ortadan kaldırdı. Dünyanın her tarafında şiirin ve edebiyatın düşmesinde bunun mutlaka tesiri vardır. Çelik ve kurşun kalemde kamıştan veya kuştan sinmiş ruha benzer bir içlilik bulunabilir mi?

Eskiden kamışla yazıyorduk. Kalemlerimiz çelikleşeli yazılarımız sağlamlıklarını kaybetmiştir.

Nef'î, kalemine zenci hadım derdi. Namık Kemal de Arap köle adını vermişti. O esir kalemlerin sahiplerine ne candan bir bağlılıkla itaat etmiş olduklarını düşündükçe bugünkü muharrirlerimizden çoğunun ellerindekini birer Yeniçeri zorbasına benzetiyorum.

Maamafih sahibinden başkasına esir olan kalemin de mayasında mutlaka süpürge çöpü vardır.

Büyükler, üstünü başını kirletmesin diye çocuklara kalem vermezlerdi. Bugün gazetelerimizin çoğu karalama defterlerine benziyor. Belli ki, kalem çoluk çocuk eline düşmüştür. Fakat zavallı, kamış değil ki, dile gelsin ve feryat edebilsin!

Ağustos 1936

İbrahim Alâettin GÖVSA

●

ŞAİR ŞEREF HANIM :

Şehremini Halkevi, güzel ve ciddî bir programla çalışıyor. (Şair Mustafa Zekâi) den sonra (Şair Şeref Hanım) bu çalışmaların ikicni eseridir.

Baştaki ön sözden, bu Halkevimizin kendisine çizdiği yolu öğreniyoruz ; «Bir çevre tarihi vücude getirmek.» Çünkü, Şehremini çevresinin «tarihi çok zengin ve çok ehemmiyetlidir.»

Bu 24 sahifelik eseri hazırlıyan Hamdi Nazım Ertek, Şair Şeref Hanımı şöyle tanıtıyor:

(Şeref hanim, Sadrâzam Nailî Abdullah Paşa ve Şeyhislâm Aşır Efendi merhumların hafidi Şair Nebil beyin kızıdır. 1224 de dünyaya gelmiştir.)

(Şeref'in en büyük hususiyetlerinden biri, eserinde tasavvuf ve dinî hislerini samimî olarak ifade etmesidir. Şu itibarla, İslâm kadın şairlerinin iyisi ve şahsiyetlisi sayılsa yeridir.

Divan edebiyatının batışında y miş ve Tanzimatın fecrinde ölmüş

Şair Şeref hanımın risaleye a naatlerinde, münacatlarında, te lerinde, cidden samimî bir yalvarı yuluyor:

Acizim liyk iktidarım yok
Derdim izhara ya Resûlâllah!

Fakat, şiirlerinin umumî havası şahsî bir eda bulmağa imkân yok.

Şair Şeref hanımın, biz, dünya gularındaki canlı şuhluğu, dinî sa yetinden daha zayıf bulmadığ söylemeğe mecburuz.

Şu mısraları, bir şarkısından al

İster ise seyri mehtab eylemek
Muntazır teşrifine kasrı Bebek
Ferşi istiğnada yatsın subhadek
Kaldı bû şeb şivekârım uykusuz!
Matlabın îse o yârin raheti,
Kes Şeref, gayri uzatma sohbeti
Pek süzüldü yok nigâha kudreti
Kaldı bu şeb şivekârım uykusuz!

●

TÜRKÇÜLÜĞE DAİR BAZI KİTAPLA

1. Güne Bakan, Hamdullah Suphi.
2. İlk Türklerin Dinleri ve Medeni Rıza Çavdarlı.
3. Türk şeceresi, Rıza Nur.
4. Üç Tarz Siyaset, Akçoraoğlu Yusuf
5. Yarınki Turan Devleti, Ömer Seyfe
6. Türklerin Ulûm ve Fününa Hizme Bursalı Mehmet Tahir.
7. Üç Medeniyet, Ağaoğlu Ahmet.
8. Eski Türk Yazıtları, Hüseyin Orkun.
9. Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında tırmalar.
10. Ziya Gökalp'ın Hayatı ve Malta tupları, Ali Nüzhet.

(1) Her nüshada birer miktarını edeceğimiz ve ileride her biri hakkında lûmat vereceğimiz bu kitaplar İstan Ankara caddesinde, Zaman Kitabevind darik olunabilir.

●

OKUYUCULARA

1. Çınaraltı, yaşının ikinci altı na arızasız basması dolayısile aziz yucularından almakta olduğu teb re candan teşekkürlerini sunar.

2. Çınaraltı'nın birinci ve ikin yılarının yeniden basılmaları ve il aylık koleksiyonun ciltlenmesi işi bitmez keyfiyet ilân olunacaktır. okuyucuların bu hususta biraz se melerini dileriz. İstenilen bütün mat verilecektir.

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 29 — İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınar Yayınevi. No. 47 — Telefon : 22129 — Fiatı: 10 Krs.

Cumartesi 21 Şubat 1942 — TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI — Cild : 2

Öğretmen ordusu

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Gençliğin ruhunda millî duyguları silâh gibi çatabilmek için elimizde bir tek yenilmez kuvvet var: Öğretmen ordusu! Bu ordunun kıymeti sadece kemiyetinde değildir. Çok öğretmen, çok mektep, çok kitap, çok talebe... Hayır, bu kadarı yetmez. Manevî kuvveti yerinde olmıyan bir öğretmen ordusile beklediğimiz zaferi kazanamayız. Menfaat hırsları, nifakçı fikirler, ahlâk düşkünlükleri, yavaş yavaş etrafı sarar.

İdealsiz bir nesil yetiştiğinden şikâyetçiyiz? Niçin? Kabahat mektepte mi? Kitapta mı? Programda mı? Yoksa öğretenlerin ilmî kifayetsizliğinde mi? Bence hiç biri değil. Keşke mekteplerimiz daha az güzel, kitaplarımız daha kusurlu, programlarımız daha basit olsa! Hattâ öğretmenlerimiz çocuklara daha az şey öğretseler! Fakat genç ruhlarda beklediğimiz millî ve ahlâkî telkinleri daha derin, daha geniş yapabilselerdi. Vazife sevgisi, milliyet aşkı, ahlâk duygusu, inkılâpçılık, fedakârlık... Her şeyi bu telkin kuvvetinden bekliyoruz. Türk yurdunun kurtuluşunu omuzlarında hissetmiyenlerin bu orduda işi yoktur!

Düşman çizmeleri altında çiğnenen Almanyayı öğretmenler kurtardı. Bulgarlar istiklâlini yarı komiteci, yarı papas öğretmenlere borçludur. Yunan milletini, daskaloslar uyandırdı.

Öğretmen ordusu bir misyonerler ordusudur. Bu kudsî mesleğe girenlerin içinde mutlaka bir ideal ateşi bulunmalı! Asıl kurtuluş yolumuzu onun kıvılcımları aydınlatacak. Yarınki mes'ut, müreffeh, büyük Türkiyenin çelik gibi sert ve sağlam ruhunu bu ateşte döveceğiz. Eğer her şeyi Maarif Vekâletinin tamimlerile tavsiyelerinden beklersek millî kalkınmadan ümidimizi kesmeliyiz!

Orhan Seyfi ORHON

ABONE ŞARTLARI :
Yıllığı 500, altı aylığı 250 kuruş
Ecnebi memleketler için :
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

33

MİLLİ KÜTÜPHANE

Sayı=23, 21 Şubat 1942

Vamberi'ye ait hatıra dolayısile

Yazan: Emekli General
H. E. ERKİLET

Eski Türk Yurdu dergisinin ciltlerini karıştırırken «Müsteşrik Vamberi» başlıklı bir yazıya rasladım (1). Yazının sahibi olan Yavuz, Macaristanın tanınmış şarkçı ve Turancı bir âlimi olan Vamberi'yi Peşte'de ziyaretinin bir hâtırasını tesbit ediyordu: «Peşte'de birkaç gün kalan ve memleketinin edebiyatına ve tarihine vakıf olan bir Türk için, Kara Mustafa Paşa hamamından, bugün tetevvüç kilisesi olan Fethiye camiinden, Taban mahallesinden, Gezer İlyas tepesinden sarfınazar, Peştede ziyaret olunacak iki şey vardır: Gülbaba türbesi, Mösyö Vamberi.»

Yavuz'a göre «memleketinde bir Yahudi Vamberger, İstanbulda bir Müslüman Reşit Efendi, sonra İngilterede ve Peşteye dönüşünde Protestan Vamberi olan» bu zeki, akıllı ve faal adam Macaristanın küçük bir kasabasında, yoksulluk içinde mualliimsiz ve yardımsız yedi dil öğrenmiş ve İstanbulda bulunduğu yıllarda Macaristanda başıadığı türkçe tahsilini ilerleterek Türk tarih ve edebiyatındaki bilgilerini ilerletmek için o zamanki İstanbul muhitinden ve kütüphanelerinden istifade etmiştir.

Vamberi, «genç yaşında Macar ihtilâlinin bütün debdebe ve ihtişamını, mahzuniyet ve melâlini, Macaristana giren Rus askerlerinin yaptıkları mezalimi kendi gözleriyle görmüş (2)» ve bu hâdiselerin kendinde uyandırdığı hislerle bir Macar milliyetperveri gibi duymak itiyadını almıştı. İçinde bulunduğu fakrü sefalete rağmen, onu 25 yaşında iken Asyaya doğru bir seyahate sevkeden ateş de eski Macar vatanını aramak arzusu idi. Çünkü o, henüz çocuk iken mısır kavurmak için içine girdiği mısır tarlasının sahibi bir ihtiyar «Macarlar, bir gün tehlikeye dûçar olurlarsa yine Asyada, o eski Macaristanda yaşıyan kardeşler gelecek ve Macarlara yardım edecek (2)» demişti. Bunun üzerine Vamberi eski Macaristanın mevcut olduğunu düşünmüş ve bu fikirden bir daha kurtulamamıştır.

İşte Vamberi'nin, Peşte'de Yahudi evlerinde yaptığı hususî muallimliklerden sefalet içinde biriktirebildiği 1200 altın kuruşa muadil bir para ile 1857 de Tuna yoliyle İstanbula doğru hareket etmesi bu saikle olmuş ve belki de talihini uzak illerde aramak ve denemek emel ve ümidi onun doğuya doğru seyahate çıkması kararında esaslı bir rol oynamıştır.

Vamberi Peştede kendini ziyaret eden Yavuz'a İstanbuldaki intibalardan Türklere ait düşünceleri Türkçe olarak şöyle anlatmıştı: «Reşit Paşaya hürmetimden Reşit adını aldım. Türkleri Türklüğün ehemmiyetini ve hilâfetin nüfuzunu orta Asyaya azimet ettikten sonra daha iyi anladım. İstanbuldaki paşa dairelerinin uşaklarına ve hattâ zevcelerine Fransızca ders vermek için girdiğim ... Paşanın ve .... Beyin dairelerindeki hanımlarda gördüğüm vakar ve temkin bu milletin hâkim olmak, âmir olmak için cibillî bir haslete malik olduğunu bana anlattı.... İnkâr edemem; ben seyahatimi, şöhretimi ve tecrübelerimi o zamanın Osmanlı ricaline borçluyum. Ali ve Reşit Paşalardan Buhara emirine, Hiyve hanına, İran ümerasına hitaben aldığım tavsiyenameler, beni bütün Asyada hürmete nail eyledi. O zaman Tahrandaki sefiriniz Haydar Efendiden de pek çok yardım gördüm. Bütün Asya kavimlerinin ruhanında, kalblerinde ne yüksek mevkiiniz olduğunu hayretle öğrendim. Fakat Derseadete avdetimde bu tebşirlerimden istifade edilmedi. Çünkü getirdiğim haberlere kimse ehemmiyet vermiyordu. O vakit sizin gözünüz Avrupaya, Tuna sahillerine dikilmiş kalmıştı. Asya çöllerinden gelen sıcak selâmlardaki lezzeti takdir edemiyordunuz... (1)»

Evet bu acı hakikatleri yazının sahibi Yavuz'a, ölümünden birkaç ay evvel, Vamberi anlatmıştı. Fakat o, bu sözleri Yavuz'un şahsında Osmanlı Türklerine haykırmıştı. Çünkü onlar, Asyada yaşıyan milyonlarla ırkdaşlarının gönüllerinde edindikleri yüksek yerden habersiz, derin bir gaflet ve aciz içinde yaşıyorlardı. Bir Türk paşasının bir tavsiye mektubu sahte derviş Reşit kıyafet ve hüviyetine rünmüş sakalı saçına karışmış Vam riye bütün Orta Asya'nın yani o s Türklük ve Müslümanlık âleminin pılariyle yollarını açmıştı. Bunun nasını Vamberi takdir etmiş; fak vakitki İstanbul ve Türkiye bir anlıyamamıştı.

Vamberi kendini ziyaret e Yavuz'a Türklere ve Türk tecec hareketlerine dair anlatışlarına yakıla devam etti: «... Avrupa edilmez, tahkik edilir. Sizin bir me niyetiniz var, siz bilmiyorsunuz. Fa var. O medeniyetinizi bizzat siz is edin, neşredin ve bütün İslâmları büyük Türk imparatorluğunun d ve vakur medeniyetinden istifade rin. Türklüğünüzle iftihar edin. S vücudünüzle iftihar eden milyon halk var. Başınızı çevirin, bir kere Asya'ya bakın. Anadoluda on iki yonu mütecaviz Türk vardır (3). yüz milyon Türk ve Müslümanı esa ten, dalâletten, cehaletten kurtara ancak bunlardır. Artık her Tü kaç kişiyi kurtaracağını, bunun için kadar büyük bir kalbe, ne me yüksek bir emele malik olması lâz geleceğini siz düşünün! Düşünün!. düşünmek size mevkiinizin ehemm tini, vazifenizin ulviyetini, hayatır kudsiyetini anlatır. Düşünün ve k dinize güvenin!.. Bir Anglo-Sakson, Islâv, bir Lâtin milleti mevcut old gibi büyük bir Turan kavmiyeti, deniyeti vardır ve o cemiyetin bay tarı Türklerdir.. (1)».

Bunları okuduktan ve buraya dıktan sonra Türk Yurdu mecmu nın önümdeki cildini kapıyarak lâhza düşündüm: Bu sözler, bugün de, eski kuvvetlerinden hemen hiç şey kaybetmiş değillerdir.

H. E. Erk

---

(1) Türk Yurdu 5. cilt, sayfa 962-
(2) Türk Yurdu 5. cilt, sayfa 968-
(3) O zamanki hesap ve telâkkiye dir.

34

Bir Devletin Temeli Nedir?

Yazan:
Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Bir milletin hakiki kudreti maddiyatındeğil, maneviyatındadır. Bazıları servete kıymet verirler : (Millet zengin olsun, h içinde yaşasın) derler. Ne kadar yanbir düşünce! Milletler, hep, fakirlikle ikselmişler, refah ve boilukla batmışlardır. nginlik, milletlerin temiz huyunu, cenk.k ruhunu öldürmüştür; onları, daha tez ahlâklı, ve fakat daha fakir, başka milletlerin boyunduruğu altına girmeğe olgun hâle koymuştur. Wells, (Cihan tarihinin ana çizgileri) isimli meşhur eserinde şöyle yazar : (Tarihin felsefesi şudur: Fakir, fakat temiz ahlâklı bir millet, doymuş, tembelleşmiş, erkekliğini kaybetmiş başka bir milleti daima yenmiştir. Fakat, zamanla, bu millet dahi, öteki gibi doyar, zenginleşir; bu sefer, daha başka fakir bir millet çıkar, onu da boyunduruk altına alır. İşte, tarihin tekerrürü denilen hal budur). İbni-Haldun, on dördüncü asırda meşhur (mukaddime)sinde ayni fikri ileri sürer : (Bir devlet, ancak üç batın devam eder, 150 sene kadar. Birinci batın fakir, fakat temiz ahlâklıdır. Fâtih Başbuğun etrafındakiler, hep onun arkadaşları, hepsi mert ve temiz huylu insanlardır. İkinci batın başbuğun etrafında ise, artık ilk batının temiz ve mert insanları görünmez : Meydan dalkavuklara, köle, uşak ruhlu insanlara, ahlâksızlara kalmıştır. Başbuğ ise, artık o eski doğru düşünen başbuğ değildir. Kibir ve gurur onun gözlerini kararmıştır. Üçüncü batında ise, başbuğda bir (İnşaat) merakı uyanmıştır: Saraylar, âbideler yapar.

İşte, bu üçüncü batın, daha fakir ve daha mert başka bir kavim tarafından boyunduruk altına alınmağa olgun bir hale gelmiştir). General Pertev Demirhan, (Japonların asıl kuvveti) ismindeki çok kıymetli eserinde (sa: 83-84) yazıyor : (General Nogi, Japonları bekliyen asıl tehlikenin, Devlet cihangir olduktan sonra, Japonların zenginlik ve refah içinde eski zihniyetlerini kaybetmesi olduğunu anladı, ve Japonları, daha şimdiden, bu hususta uyanık bulundurmak için, karısıyla beraber, imparator Mutsuhito'nun mezarı başında harakiri yaparak, bundan otuz sene evvel, intihar etti).

Hammere göre : (Önüne durulmasına imkân olmıyan bir cesaret, büyük bir görüş derinliği, ve büyük devlet kuranlara mahsus olan bir teşebbüs zihniyetine) malik olan, ilk Osmanlı türkü padişahı sultan Osmanın bıraktığı miras şudur : (Altın ve gümüş hiç bir şey; bir kaşık, bir tuzluk, bir sırmalı kaftan, yeni bezden bir sarık, Alaşehirde yapılmış kırmızı tülbentten bir kaç bayrak, bir kaç at, bir kaç çift öküz, bir sürü koyun) (Hammer : Osmanlı Devlet-i tarihi, fransızca tercümesi, cilt 1, sayfa 106).

Bundan 250 sene sonra (1550), Kanuni Sultan Süleymanın sadrıazamı olan, Rüstem paşa (Arnavut) nın bıraktığı servet : (815 çiftlik, 476 sudeğirmeni, 1700 köle, 2900 harp atı, 1106 deve, fevkalâde işlemeli 500 kaftan, 8000 sarık, altın işlemeli 1100 takke, 2900 zırhlı yelek, 2000 zırhlı elbise, 600 gümüşlü eğer takımı, altın ve elmas kakmalı 500 eğer takımı, gümüşlü 1500 tulga, som altından 130 çift üzengi, kıymetli taşlarla süslü 730 kılıç, gümüşlü 1000 mızrak, 130 tanesi elmaslı 800 kur'an, 5000 cilt kitap, 78000 düka altını, hepsinin kıymeti 1200 yük akça (11,200,000 akça) tutan 32 tane çok nadir elmas, basılmış para halinde 1000 yük akça (yüz milyon akça veya iki milyon düka altını) (Hammer, cilt 6, sayfa 145).

İşte ,bir, ilk Osmanlı türkü padişahının bıraktığı miras; bir de, ondan 250 sene sonra, gayri Türk bir Osmanlı sadrıazamının bıraktığı, akıllara durgunluk veren, servet!

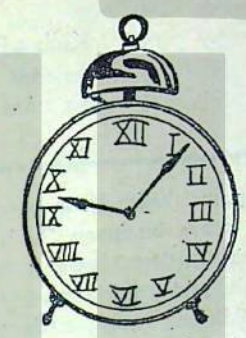

Hastanenin Saati Vururken

Kapkara bir kanat çarpındı boşlukta,
Dönülmez yollara karıştı ufukta,
Sesile ürperen duygular uyandı;
Gecenin bağrından geçen şey, yandı!
Zamandı uçan kuş, esrarlı bir sesle;
Ağzında tuttuğu bir soğuk nefesle!

***

Gecenin bağrında kimlerdir ağlıyan?
Yıldızlar bir daha gülseydi uzakta...
Bir daha vursaydı yürekler, tek bir an
Bütün bir hayata değerdi toprakta!

Arzular uzandı kemikten ellerle,
Arzular sarıldı bir uçan kanada;
Arzular silindi karanlık sellerle,
Doğan gün bir ürkek ışıkla duada.

Şükûfe Nihal

Fakat, Hammer diyor ki : (Osmanlı Devletinin batmasının tohumları, Kanuni devrinin ihtişamı içinde ekilmiş bulunuyordu).

Prof. M. Muret (Grandeur des é ites) ismindeki eserinde diyor ki : (Eski Romalılarda (Romanın yayılma devrinde) şöyle bir türe vardı: Devlet adamı, en yüksek yere dahi çıksa, fakir kalırdı, ve bu, onun en büyük şerefi idi. Gene tekrar ediyorum, Romanın yükselme devrinde, bu noktaya harfiyen riayet olunurdu).

Gelelim 1942 senesine : (Japon başvekili Hidoki Tojo bir düşünce adamıdır. (Meditatif) lâfı hiç sevmez. 17 yaşında harbiye mektebine girdiği devirde, bir isim, bü ün Japonların sevgi ve saygısını uyandırırdı : general Nogi, 1905 Rus-Japon harbinin kahramanı ve galibi. Şimdiki başvekil, kendine örnek olarak ihtiyar mareşali almıştı. O da, onun gibi, (samurayi) oldu : yani, prensip olarak fakir, fakat asîl kalmıya, ölünciye kadar, hayatını vatanına vakfetmeğe ahdetti. Japonyanın en fakir bir vilâyetinde, bir volkanın eteğinde doğan Tojo, ömrünün çoğunu, bambudan ve kâğıttan yapılmış, ve hiç mobilyasız bir evde geçirdi: Yatak bile yoktu, hasır üstünde yatılırdı. General Tojo, Başvekil olduktan sonra dahi, harbiye talebesi ve subay iken yaptığı gibi, Japon askerinin (târiki-dünya) hayatını yaşamaktadır) (Paul Lombard, 2 sonkânun 1942 tarihli (Gringoire) gazetesinden).

Büyük filozof ve yüksek yurtsever Renan şöyle yazıyor : (Bir milletin kudret ve kuvveti iki şeydedir : Birincisi halkın fazileti; asîl ırkların, ecdattan kalma bir miras olarak, sevki-tabiî gibi, sahip oldukları, büyük feragat ve fedakârlık duyguları ki, bu, büyük bir manevî kuvvet haznesidir). Renanın sözünü kestim : Allaha çok şükür bu manevî kuvvet haznesi, Türk ırkında bol bol vardır. (İkincisi : Yüksek sınıfların okumuşluğu ve ciddiyeti). (En sonunda, zafer, en bilgili, en ahlâklı olan milleti (En ahlâklıdan maksat: Fedakârlık kabili ve vazife aşkıdır). (1808 den bu yana, (yani, Napolyona mağlûp olduktan sonra), Prusyayı kaldırmak istiyen Baron von Stin, işe, evvelâ, Berlini, şimalî Almanyanın dimağî merkezi haline getirmek istemekle başladı. Fichte'yi Üniversite rektörü yaptı. Oraya, Wollf, Schleiermacher, Niebuhr, de Savingny gibi adamları getirmesini bildi). (Sadowa'da, Avusturyalıları mağlûp eden, Alman ilk mektep öğretmenidir, dediler. Hayır, Sadowada yenen şey, Alman bilgisi, Alman ahlâkı, protestanlık felsefesidir: Luther, Kant, Fichte, Hegel'dir). Renanın bu düşüncelerini ne kadar incelesek, üzerlerinde ne kadar

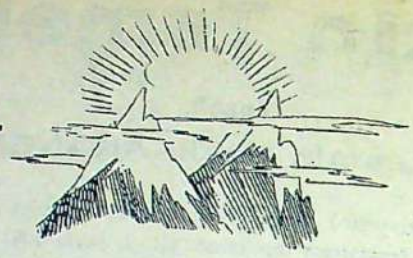

Rüzgâr

II

Akşamla yamaçlar küsüp olmuş gene mosmor
Geçmiş günü rüzgâr oluyor yâda vesile;
İnsan göçüyor her gün ölüm vesvesesiyle,
Ruhumda alevlendi o hiç sönmiyecek kor.

Kâfi deme, yor kendini ey hasta gönül yor!
Bir gün gene mes'ut olabilmek hevesiyle,

Klasik «Sonnet»

Şahlandı elem rüzgârın azgın nefesiyle,
Sevmek ne kolay şey ve unutmak ne kadar zor!

Bozkırların esmekte o feryâdı denizden,
Bir şey koparak savruluyor benliğimizden,
Ağlar gibi mâzi korunun iç çekişinde.

Kalb ağrıma bir türlü devâ etmiyecek kâr,
Ömrüm deli hulyâlarımın geçti peşinde,
Bir nâm anıyor, bak, gene rüzgâr, gene rüzgâr!

Edip AYEL

fazla dursak gene azdır.

Gene, Renan diyor ki : (Halkın tahsili, bazı sınıfların yüksek kültürünün bir neticesidir. Yüksek tahsil, ilk tahsilin anasıdır. Milletin nurlu kısmı, ilk tahsili isterse, onu [illegible] onun faydasını ve adâletini kavrarsa, o vakit, ilk tahsil de olur).

Bir milletin asıl kuvveti, onun zenginliğinde değildir :

Şimdi, en fazla zengin olan Devlet, hiç şüphesiz ki, Birleşik Amerika hükûmetleridir. Bakınız, (L'Homme, cet inconnu - İnsan, bu anlaşılmamış mahlûk) isimli çok meşhur eserin sahibi, ve Nobel Hekimlik mükâfatını kazanmış, ve Amerikayı, Rockefeller Enstitüsünde çalıştığı için, kendine ikinci vatan yapan doktor Carrel, ne diyor : (Pek güzel ısıtılmış bir evde oturmak, şüphesiz hoştur. Fakat, buna karşılık, insan denilen mahlûk, zayıflamak, kuvvetten düşmek tehlikesi karşısında kalır. İnsan, hararet derecesinin mühim değişiklik'erine tahammül edebilecek bir şekilde yaratılmıştır. O. ancak bu şartla, âzalarının bütün kuvvetini, bütün elâstikiyetini muhafaza eder (1).

(Ecdadımızın alışmış oldukları bu sıcaklık değişmelerini ortadan kaldırın, ayni zamanda, insanın mukavemet hassasını da azaltmış olursunuz. Daha elli sene evvel, bu memlekette, kırlarda oturan çocuklar, bazan cok uzun yürüyüşlerle, mektebe gidip gelirlerdi, hiç yorulmazlardı. Bu yürüme, hem sıhhat ve mukavemet veren mükemmel bir idman olurdu. Bugün ise, otobüsler, evin kapısına kadar gelip çocuğu alıyor, ve gene oraya bırakıyor. Bu hal, derhal, şu sonucu (neticeyi) verdi : Bugünkü çocuklar, artık, eski çocukların gürbüzlüğünü haiz değildirler, onlar, nezleye, gripe, daha başka bir çok hastalıklara karşı daha mukavemetsiz, daha (yaralanabilir) bir hale geldiler. Şimdi, insanlar, (intanî hastalıklar- yani, tifo gibi mikroptan olan hastalıklar) dan daha az ölüyorlar. Eskiden, bu hastalıklardan çok ve sür'atle ölürlerdi. Şimdi ise, (dégéneratif-yani, âza bozulmasından ileri gelen) hastalıklardan, ve yavaş yavaş, ıztıraplar içinde ölüyorlar : Kalb hastalıkları, kanser, şeker hastalığı, böbrek, bevin ve öteki azanın hastalıkları gibi. Bunlara, bevin ve sinir hastalıklarını da katınız. Sinirlerin ve bevnin zavıflığı, zekânın sönmesi, ahlâkın cürümesi, medeniyetin istikbali için, sarı hummadan. kanserden daha tehlikelidir. Yalnız New-York hükûmeti içerisinde. takriben on sekiz kisiden biri, hayatı esnasında, bir akıl hastalığı yüzünden. bir sıfa evinde tedavi edilmeğe mecbur kalıyor. Yani. Amerikada. (Del'ler), öteki bütün hastaların hepsinden daha fazladır Simalî Amerika Birleşik Devletlerinde halkın yüzde otuzu (akılca zavıf) tır. Bunlar. zekâ itibarile, on iki yasındaki bir cocuk derecesinde kalmıslardır. Cinayetler de. delilikle beraber artıyor. Cânilerin miktarı dört milyonu aşmıştır. Bunların yüzünden. Devlet, her sene. on beş milyon gibi pek büyük bir masrafa katlanır. Halk, aynı zamanda (vaşamak cesaretl) ni de kaybetmeğe başlamıştır). (1).

Demek ki, bir milletin asıl kuvveti, onun zenginliğinde değil, ruhunun yüksekliğinde, ahlâkının yüksekliğinde, zekâsının yüksekliğinde, bilgisinin yüksekliğindedir.

Osmanlı Devleti, son 250 sene içinde, bu noktayı kavrıyamadı. Padişahların (dejenere olması) yüzünden, şahsî ve mutlak idare yüzünden, Osmanlı milleti denilen garip halita iki kısma ayrıldı : biri dalkavuklar, köle ruhlu, uşak ruhlu insanlar; öteki de, ciddî ve namuslu, şeref ve haysiyetini bilir insanlar, fakat, eski bir söz vardır : (Marifet iltifata tâbidir, müşterisiz metâ zayidir). Asîl ruhlu, yüksek ahlâklı, dalkavukluğu yapamıyan insanlar, Osmanlı Devletinin çökme devrinde, (sistematik) bir tarzda, yani devamlı bir usul ile, daima, her türlü yüksek devlet işlerinden uzaklaştırıldı; daima ezildiler, hakaret gördüler. Bunda, türkten gayrı ırklara mensup insanların büyük tesîri oldu : Onlar, bu tarzda hareketleri'e, kendi ırklarının Türkler tarafından mağlûp edilip bovunduruk altına alınmalarının, zımnen, intikamını alıyorlardı. Fakat, şerefli insanlar da, nihayet. insandır. Memleketin hakikî kuvvetini teskil eden bu nevi insanlar, hiç değilse, devlet merkezinde ve büyük şehirlerde, ve devletin parasile geçinen her verde azaldı. İnsanların büyük bir kısmının felsefesi şudur : (Haznem nerede ise felsefem oradadır.) Madem ki Devlet kapısından geçinilyordu, o halde, o sırada en başta olanları gücendirmemek, ve hatta, onlar, memleket yıkmak üzere olsalar dahi, buna ses çıkarmamak, ve hattâ, göze girmek için, bunu teşvik bile etmek lâzımdı. Bahusus, hâlis Türk olmadıktan sonra. Bu zihnlyet, (Ahmet Resmî efendi) düşünüşüdür: Bu, Giritli bir Rum dönmesivdi. O vaktin en nüfuzlu adamı olan Kızlarağası Beşirin gözüne girmek için, zenci ırkının

---

(1) Leon Cahun ile R. Gousset, yazdıkları Türk tarihlerinde, Türk ırkının bedeni pişkin, meşakkatlere dayanıklı olmasını, Orta-Asya ikliminin sertliğine atfederler.

Dr. M. H. Akansel

(1) Dr. Carrel'in, Ravmon Recouly'ye verdiği bir mülâkattan : Gringoire. 26 décem. ve : «İnsan, bu anlaşılmamış mahlûk» isimli kitabından. Sayı : 163-183-184.

kliğinden bahseden bir kitap yazdı. En nda Osmanlı Devletinin Hariciye Nazırı ve..., Kaynarca muahedesinde, Osmanevletini Rus başkumandanına sattı nere göre). Bu türlü insanların devne kadar ziyan verdiklerini Namık Keda pek iyi kavramıştı : (Milletin bağla bir çıban gibi duran, İstanbulun uşak u halkından) bahseder. Padişahların ve ın etrafında, hep dalkavuklar, köleuşaklar, çoğu yabancı ırktan olan (isciler) kaldı. Renan, yetmiş sene evşöyle yazıyor : (Şarkta, Devleti hep estiques-hizmetçiler) idare eder). İşte, ca Osmanlı İmparatorluğu hep böyle'n elinde kaldı.

Bir Devletin temeli ise (ahlâk) tır. Bu e, ilk temiz ve bozulmamış padişahçalışması, ve Türk ırkına mahsus metler sayesinde kurulmuş olan bu pek büDevlet, son padişahların mağrur, câhil, bozuk ve şahsî idaresile yıkıldı.

Bir Devleti idare edenler, eğer ister- bir kaç batın içinde, ya şeref ve hayini bilir, milletin hakikaten iyiliğini ismert, temiz ahlâklı bir idare edici zümveyahut da aksine, dalkavuk, uşak ruhşarlatan ve vatansız bir zümre yaratabi: Bunun icin, bu iki gruptan birini müdiyen tesvik, ötekini ise mütemadiyen ıkir etmek yeter.

Bir milletin asıl kuvveti (maddivat) aında değil. (maneviyat) sahasındadır.

Türk ırkı bir çok mezivetleri haizdir. ız, bunları kıymetlendirmek lâzımdır.

İnsanlarda bir. (az çalışma-sa'yi-akal) ınu vardır : Her insan, en az çalışma en cok kazanmak ister. Eğer, insanlar, dahlık sayesinde, en az çalısarak en çok nç ve bir nevi şöhret yolu olduğunu arlarsa, derhal, büyük bir kısım, bu yola ilürler. Hele, bu memleketle ciddî bağ olmıyan, ve (hangi hâkim ırk olursa olun) diye düsünen unsurlar. Memleketini den sevenler, onun icin, bu gibilere üstük imtivazları vermekten cekinmelidirer. Aksi halde, bizzat memleketi düskün vete sokarlar. Memlekette, ahlâksızlığın tembelliğin, sarlatanlığın verlesmesine sebep arlar. Osmanlı Devletinin inkirazının başca sebebi budur.

Son devirlerin en derin düsünen ve en bilen adamlarından birî olduğu muhakk olan Renan, yetmis sene evvel : (hakiî terakki, ruhların ıslahında, seciyenin sağlamlasmasında, zekânın yükselmesindedir) demisti.

Şimdiye kadar kıymeti bilinmemiş olan büyük fikir adamı ve yüksek yurtsever Mehmet Ârif bey de (Ahlâk, Ahlâk, Ahlâk, Bilgi, Bilgi, Bilgi) diye haykırmıştır. «Başımıza gelenler» isimli, çok kıymetli eserinde.

Dr. Rıza Nur : (Türk Tarihi) nde: (Ahlâksız millet çöker) diyor.

Kıpçak Türkleri

Yazan : Mehmet Sadık ARAN

— 1 —

Tarihçiler, Türk ulusunun ırk güzelliğini şimdiye dek tekzip etmeğe çalıştılarsa da nihayet hakikati itiraf etmek zaruretinde kaldılar : Kıpçak Türkleri dünyanın en güzel insanları imişler, sarışın yüce boylu, endamları mütenasip, kumral saçlı, mavi gözlü olduklarını itiraf ediyorlar. «Rus prensesleri Kıpçak ' Türk delikanlılarına - babalarını terkederek - kaçıyorlardı; güzel Türk kıziyle evlenebilmek Rus asilzadelerinin yegâne emeli idi... «Orta Asyada beyaz Türk ırkı yaşamıştır» Alman tarihçilerinin : «Falon» veya «Falva», Ermeni vakayinüvislerinin! «hardeş» dedikleri, Rusların «polovets» adlandırdıkları Kıpçak Türkleri XI ve XIII üncü asırlarda Rus tarihinde mühim rol oynamışlardır. (A. Saltikof).

Güney Rusyasında «bugünkü Ukrayna» da önemli bir devlet kurmus olan Kıpçak Türkleri Kiyef Rus beyliğinin vaziyetine hâkim ve onlara siyasetçe üstündüler. Kıpçak Türkleri yalnız devlet kurarak Ruslarla komşu değillerdi. Rus şehirlerinin bir kısmında da kendi arzusu ile yerleşen Kıpçaklar bulunuyordu.

Rus yazıcılarından A. S. Kıpçak Türkleri hakkındaki yazısında diyor ki :

«... Kıpçak devletinin chemmiyetine ve eski Rusların tarihinde büyük rol oynamalarına rağmen bizim tarihçilerimiz Kıpçaklara pek az chemmiyet vermislerdir.. ve umumiyetle doğu Avrupa tarihini yazanlar, veya Türk ellerinin tarihini tetkik edenler olsun, bu hususu aydınlatamamışlardır.

Kıpçak Türkleri hakkında en değerli ve fevkalâde enteresan tetkikat ve çalışmalariyle D. A. Rasovki temayüz etmiştir. Bunun yazıları Kondakof «seminar»ında basılmıştır.

Kıpçaklar, Cengiz oğullarından evvel Rusyaya gelmişlerdir. Bunların ana yurtları Orta Asyada Yenisey ve Obi çaylarının kıyılarıydı.

Şive itibarile Kıpçak Türkleri batı Türk lehçelerine mensuptular.

Büyük Hün devletlerinin inkırazından sonra milâdî VI. asırda bu imparatorluğun enkazı üzerinde Hindistandan «Amuderya nehrine kadar uzanan yeni bir Türk İmparatorluğu kuruldu. Bu devleti kuran ve kısa bir zamanda bütün Türk ve gayrı Türk kabileleri bir bayrak altında birleştiren unsur : Tu-kie kabilesi idi. Türk sözünün de bundan müştak olduğu bazılarınca tasavvur olunur.»

Türkler, Çinlilere büyük tehlike teşkil ettiklerinden Çin İmparatoru her yıl bunlara mühim miktarda ipekli kumaş vergisi vermekle tehlikenin önüne geçebiliyordu. Fakat Çin hükûmetinin hileli siyaseti bu Türk devletini iki parçaya ayırdı, ve şark kısmını Çine ilhak ettiler. Bilâhare batı kısmını da parçalamağa ve kısmen kendilerine ilhak etmeğe muvaffak oldular.

Milâdın VII asrında yeniden (Tu - kie) lerin önderliğile Türk imparatorluğu kuruluyor. Fakat bu yeni devlet diğer bir Türk hükûmeti -Uygurlar- tarafından inkıraza uğratıldılar.

Uygur saltanatı Asyada en son büyük Türk devleti sayılır. Bu kurumu da gene Türk Kırgızlar (840) tarihinde ezdiler ve biraz sonra Kırgızlar şimale çekildiler. Aynı tarihlerde Orta Asyada bircok küçük Türk kabile Beylikleri, - bilhassa Oğuzlar - mevcut idi. Sırderya nehrinin munsabına yakın bölgelerde, onların şimalinde Peçenek kabilesi yerleşmişti.

IX asırda Peçenekler Ural eteklerine gelmisler, onlardan sonra (Tu - kie) lerden bir kol olan Oğuz Kıpcak Türkleri batıya gelmisler ve Güney Rusya ovalarında verlesmislerdir. Dulular - Bulgar Türkleri ise bunlardan çok evvel Avrupada yerleşmişlerdi.

Bu suretle Kıpçakların tarih sahnesine çıkmaları karısık ve biraz da vuzuhsuz bir tarihî problem şeklindedir.

Göcebe kabilelerin bazan tabiî, bazan da metbuu bulundukları kabile ve ulusların tesiriyle adlarını değistirdikleri tarihte çok vakidir. Bundan dolayı da tarihî hâdiseleri izah etmeğe çalışan tarihçiler pek çok güçlüklerle karşılaşmışlardır.

Mehmet Sadık ARAN

General Pertev Demirhan da (Japonların asıl kuvveti) ismindeki çok faydalı eserinde (Ahlâk, Ahlâk) diye ısrar ediyor.

Ruh yüksekliği! Ahlâk yüksekliği! Zekâ yüksekliği! Bilgi yüksekliği!

İşte, bir Devletin sâhici temelleri bunlardır.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

17/1/1942, Fatih.

37

Memleket manzaralarından: Malatyada kar ve bahar

Bugünkü Türkçülüğün esasları

Yazan: **Hüseyin Namık ORKUN**

— XIV —

Dilde türkçülük

Bu nüshadan itibaren üç yazımızı dilde türkçülüğe hasredeceğiz. Evvelce de kaydettiğimiz gibi her mevzuun evvelâ tarihini, sonra bugünkü durumunu, en nihayet de nasıl olması lâzım geldiğini izah eyliyeceğimizden bu yazımız sadece meselenin kısaca tarihçesine aittir.

Türk dili monosilabik bir dildir. Ve dikkat edecek olursak dağ, taş, ana (eski türkçesi ög), baba (eski türkçesi kang), su, at v. b. gibi sözler hep tek heceli olup bunların bir kısmı bugüne kadar eski şekillerini oldukça muhafaza etmişlerdir. Tek heceli vaziyetini saklıyamamış olanların büyük bir kısmının bugün filolojinin yardımı ile asıllarını araştırmak son derece güç bir meseledir. Çünkü Türk filolojisi henüz ilerlemiş bir durumda değildir.

Dünya dillerini araştıracak olursak müşterek bir köke irca edilerek bu dilleri grup grup mütalea etmek imkânı vardır. Fakat Türk dili böyle bir dil değildir. Dünya dillerini tasnif ederek mütalea etmek istiyen yabancı âlimler Türk dilini de Ural-Altay dilleri arasında göstermişlerdir. Lâkin yine bu âlimler bu grupa dahil olan dillerin müşterek köklerini henüz bulamamışlardır. Çünkü Türk dili hiç bir dilden çıkmış değildir. O; başlı başına müstakil bir dildir.

Bu ciheti gözönünde tutmıyan âlimler Türk dili ile Ural ve diğer Altay dillerini mukayese ile bir akrabalığın mevcudiyetini isbata çalışmışlardır. 1836 yılında Wilhelm Schott **Versuch über die tatarischen sprachen** adlı eserinde bu akrabalığı isbat etmek istemiş, ondan sonra bu vadide pek çok araştırma neşredilmiştir. Bu hususta literatür Fin âlimlerinden Donner'in **Die uralaltaischen sprac** adlı makalesinde toplanmıştır.

Böhtlingk, Budenz ve ha **Thomsen** gibi âlimler bu akrabal muhtemel olduğunu söylemişler çok haklı olarak bu meselenin hen isbat edilmediğini kaydetmişlerdir.

Macar âlimlerinden **Munka Gombocz** ve **Németh** bu akrabal mevcudiyetine tamamile inanmışlar hattâ bunların sonuncusu bu mesele isbat için bir de yazı yazmıştır. Fa unutmak, yalamak, uyumak, gel yenge, güve, kunduz, sirke (bitin s kesi), kül gibi sözler mukayese ed miş olup bu sözler bir akrabalığı ifa edecek mahiyette değildir. Çünkü a rabalık ifade eden sözler iptidaî m humlardır. Bunun dışındaki sözler ba ka bir dille aynı kökten olursa bir akrabalık değil, bir münasebet g terir. O halde şimdiki araştırma

gözönünde tutacak olursak Ural dilleri ile Altay dilleri arasında bir akrabalık değil, bir münasebet olduğunu kabul edebiliriz. Nitekim bu münasebet Türk dili ile İndo-german dilleri arasında da vardır. Adam manasına gelen ve son derece ehemmiyetli olan türkçedeki **kün** sözü ile macarca **hîm**, votyakça **kum**, züryence **komi**, samoyetçe **kum**, sözleri bir kökten geldiği gibi buna latincedeki aynı manâda olan **homo** sözünü ilâve edenler vardır. Bundan maada türkçedeki **öküz** ve **dana** sözleri de hiç şüphesiz indo - german dillerile haklı olarak mukayese edilebilir.

İşte buraya kadar verdiğimiz malûmat ilmin bugün varabildiği neticelerdir.

Bizdeki dil hareketi ise bu neticelerden tamamile bihaber olarak dil işleri ile hatta ilim ile alâkaları olmıyanlar tarafından kurcalanmağa başlandı. Evvelâ Edebiyat-ı umumiye mecmuasında dil bilgisinin yardımı ile millî tarih hakkında bazı esaslar kurulmağa başlanmış, bundan sonra da Samih Rıfat merhum aynı metodu devam ettirmiştir.

Dil yenişmesi hareketinin tarihi böyle bir kaç makale ile anlatılacak kadar kısa değildir. Binaenaleyh biz burada sadece bir kuşbakışı ile geçeceğiz.

Dil bilgisi bir zamanlar moda ilim olmuştu. Binaenaleyh bu modaya hemen hiç hazırlığı dahi olmadan katılmağa çalışanlar ortaya çıkmış ve iş tabiî bir arap saçına dönüvermişti. Daha evvel de dil işlerile uğraşan ve hemen hiç bir müsbet iş görmiyen bir dil cemiyeti vardı. Bu cemiyet Büyük Millet Meclisinin çok haklı olarak tahsisatını kesmesi ile ortadan kalktı.

Bu sırada bir tarih cemiyeti kurulmuş ve Atanın direktiflerile büyük bir faaliyet göstermeğe başlamıştı. Atatürk bu cemiyetle müvazi bir şekilde faaliyette bulunmak üzere bir de dil cemiyeti kurulmasını arzu etmiş ve çok yüksek emellerle bu cemiyet de kurulmuştu. Bu cemiyetin kurulduğu gece Atatürkün huzurunda bulunanlar arasında ben de olduğum için cemiyetin ne ulvî maksatlarla ve ne kadar ciddî bir surette çalışma programı ile kurulduğuna bizzat şahit oldum.

Bundan sonraki faaliyeti gelecek yazımda izah edeceğim.

Hüseyin Namık ORKUN

On üç yıllık fidanım

On üç yıl... tam on üç yıl... üstüne titriyerek
Bağrımda yetiştirdim ben bu nazlı fidanı.
Dökerdim köklerine filizlensin diyerek
Gözlerimdeki yaşı, damarımdaki kanı.

Bir bakıştan alınır, kem gözden sakınırdım;
Gün olur kendimden de gizlerdim fidanımı.
O kırılmasın diye yolunda neler kıdım,
Ne taşlar, ne dikenler bürüdü dört yanımı.

Bin fırtına geçti de başımın üzerinden
Bir yaprağını bile onun yele vermedim;
Bir lâhza oynamadı kalbimdeki yerinden,
Kendimi ele verdim, onu ele vermedim!

Günden güne büyüdü, serpildi, filizlendi;
Günden güne boy attı, girdi bin bir biçime;
Dalları ışıltılı çiçeklerle bezendi;
On üç yıllık fidanım sığmaz oldu içime.

Nihayet gözlerimde rengi gelince dile
Tanıdın yepyeni bir âlemi tanır gibi.
Fakat sakın isteme, verememsana bile,
Çünkü sen de değilsin, yalnız benim sahibi!

Halide Nusret ZORLUTUNA

Vecizeler

★ Ancak kendilerinden nankörlükten başka bir mukabele görülemiyeceğini bilerek insanlara yardım etmek mümkündür.

LA CORDAIRE

★ İhtiyar, karnını doyurup başkalarının yemek yemesini seyreden bir adamdır.

H. de BALZAC

★ Gülemeden ölmek korkusu ile insan daha mes'ut olmadan gülmiye bakmalıdır.

LA BRUYERE

★ Bir düşmanı baştan atmanın en kestirme yolu kendisile dost olmaktır.

HENRI IV

★ Herkesin dostu olan, kimsenin dostu değildir.

BALLANCHE

★ Alışıklığım ikinci bir tabiat olduğu söylenir; alışıklık tabiattan iki misli kuvvetlidir.

WELLINGTON

★ Düşünmeden konuşan, nişan almadan ateş eden avcıya benzer.

MONTESQUIEU

★ Hırs, gözlerimizi istikbale çekerek, halin zevkini tatmaktan bizi meneder.

BRUEYS

★ Kitap okumak, hayat ve nefsimizin hoş bir tarzda unutulmasını temin eder.

ALPHONSE KARR

★ İnsanın en iyi hisleri, egoistliğin yer bulmadığı hislerdir.

LACORDAIRE

★ Zayıf ve iradesiz kimselerin hususiyeti, lüzumsuz yere büyük bir kuvvet ve şiddet gösterişine kalkmalarıdır.

A. GUINON

★ Tenkit kolay, sanat güçtür.

DES TOUCHES

★ Terbiye, terbiyesizden öğrenilir.

SOCRATE

★ Kadınlar düşünce ile değil hislerile hareket ederler.

SCHOPENHAUER

★ Dünyada, mağlûp edilemez kuvvetlerin biri de budalalıktır.

PEUERBACH

Seçme beşik türküleri

Yazan : F. SALTKAN

Beşik türkülerimiz içinde uyutmak için (nenni - laylay) ve oynatmak için söy-n (dandan) lardan ve bebeğin kız veya ın oluşuna göre söylenen türkülerden ıra, dördüncü olarak, bebeğin emeklemedişinin çıkması, yürümesi ve dili açılısı sırasında söylenenler geliyor ki, bun- (son beşik sözleri) sayılmaktadır. Bu ölümdekilerden birkaçını örnek alıyoruz:

— Ağaran daş incidir
Bu balam birincidir
Balamın gıdısı (1) çıkmış
Gül mememi incidir
— Kurbanın olim ezanda
Hediği (2) kaynar kazanda
Kurbanım o gününe
Gıdır gıdır gezende
— Kurban olim sen gelende
Degirmandan den gelende
Emlik kuzu dölbaşı
Kurban kesim sen gelende
— Bala deme kan olur
Bala şirin can olur
Bala gezen yerlere
Anası kurban olur
— Day day dur dayın gelsin
Heğbede payın gelsin
— Şelesi (3) şeker kadan alım
Men sana nöker kadan alım
— Şelesi kangal kadan alım
Men ölüm sen kalkadan alım
— Kapıyı döğer daşınan
Meni çağırar hoşunan
— Kapıyı döğer kandinen (4)
Meni çağırar fendinen
— Balama kurban inekler
Balam na-zaman imekler
— Balama kurban ilanlar
Balam na-zaman dil anlar
— Balama kurban kargalar
Balam na-zaman yorgalar
— Gözel benim balam
Düzel benim balam
Kuzudan kabakca (5)
Gezer benim balam
— Bu balam birdir benim
Gözüme nurdur benim
Sımarladım gelmedi
Talahım kürdür (6) benim
— Elin balası külden topraktan
Bu benim balam gülden yapraktan
Meleklerile danısar balam
Kurtarır beni dertten meraktan

Geçen yazımızda, beşik türkülerinden «Bebeğin elden çıkışı ve ölümü sırasında söylenenleri ayrı ayrı bir bölümde toplamak gereğini söylemistik. Evde bir kadının büyük acısı, yavrusunun ölümüdür: bir anın en büyük sevinç ve yarıması (bahtiyar olması) da türettirdiklerinin hepsinin sağ kalıp yanında üresinde bulunmasıdır. Onun için bir gence dua ederken «Yedi oğul ile bir sofraya el uzadasın» denilir. Beşiği boşalan bir ananın içten içe ezen acısı, yeniden beşiğinin dolarak sallanmasına dek sürer. Analar, ölen bebekleri üzerine, büyük çocuklarına veya başka ölülerine söyledikleri ağlamadan başkasını söylerler; bunlara (bebek ağlaması) denilmektedir Çok yanık, kendisine göre olan bir hava ile söylenen bu (bebek ağlamaları) nın bir takımı teker teker söylenen ayrı ayrı hanalar (bendler) dir, bir takımı da, Türkiye ve Azarbaycan'ın her yerinde görülen ünlü (bebek türküsü) dür. Bunlardan da ele geçenlerin bir takımını görelim:

1 — Ah öylem - bala derdi
Bürümüş lala derdi
Her derde çare olur
Kurtulmaz bala derdi
2 — Öyle mi özüm neylim
Bu derde dözüm (7) neylim
Balam köcüp de gidir
Bir benim özüm neylim
3 — Bala bahtım gökçeği
Hem de ömrün çiçeği
Barsız ağaca benzer
Balasız var neçeki
4 — Bala gül ağacıdır
Bala derdi acıdır
Balası ölen evin
Derdi derdin gücüdür.

Azarbaycan ve belki de Türkistanla Türkiyede herkesce bilinen ortaklı (bebek türküsü) nün bir de hikâvesi vardır: Bir ağır ev kalkın bir yere, uzak bir yere gidiyor. Bu göçte bulunan genç bir gelinin bebeği deve üzerinde bulunan üzeri kemerli bir ağac beşiktedir, yolda camlık bir yerden geçilirken. beşiğin kemeri camın dalına ilişerek kalır. Katar ilerler, yolda gelinin memesi kaynar, deveye bakar ki besik yoktur, utancından kaynatasına söyliyemez: konak yerine gelince kafiledaki kimseler ve kaynatası beşiğin ittiğini görerek geriye adam gönderirler, bunlar beşiği bulamadan döneler, bunun üzerine bebeğinin beşiğiyle bir çam ağacında asılı kalıp kuslara yem olduğunu sezen genç ana, konak verindeki kadınlar ve kızlar arasında ağlıvarak aşağıdaki yanık türküvü söyler: buradaki yer adları, her bölgeye göre başka başka söylenir:

BEBEK TÜRKÜSÜ

Handereden (8) çıktım yayan
Dayan hey dizlerim dayan
Kardaş atlı bacı yayan
Nenni de bebeğe nenni

Bebeğin beşiği çamdan
Beğbabası gelir Şamdan
Bebek ölmüş dün akşamdan
Nenni de bebeğe nenni

Deveyi deviye çattım
Yuları boynuna attım
Kaynatamdan hicab ettim (9)
Nenni de bebeğe nenni

Bebeğe ee (10) diyemedim
Bebekten ben doyamadım
Bu ne iştir duyamadım
Nenni de bebeğe nenni

Beşiği çamda eğleşir
Havada kuzgun bölüşür
Ananın bağrı alışır (11)
Nenni de bebeğe nenni

Kara çadırın kazığı
Gelmez kâfirin yazığı
Bebek olmuş yol azığı
Nenni de bebeğe nenni

Bebeğin beşiği bakır
Ben sallarım takır makır
Bebek ölür evel ahır (12)
Nenni de bebeğe nenni

Kıraç tarlanın arpası
Teze gelinin körpesi
Molla Hasan kaynatası (13)
Nenni de bebeğe nenni

Alma attım yuvarlandı
Getti beşiğe dayandı
Ben sandım bebek uyandı
Nenni de bebeğe nenni

Bebeğin gül benzi solmuş
Şüşe (şişe) memelerim dolmuş
Yeni bildim bebek ölmüş
Nenni de bebeğe nenni

Haydın kızlar çaydan geçek
Çay bulanık nerden içek
Bebek ölmüş kefin biçek
Nenni de bebeğe nenni

Kapımızın önü harman
Harmanda okunur herman
Yok mu bebeğime derman
Nenni de bebeğe nenni

Türkü (kapımızın önü) hana baş geçtikten sonra daha çok uzanıyor ve bebeğin, babasının ve kardeşlerinin hali birer birer anlatılıyor.

Bu ölümlerden sonra, bebeğin evinde kilere ilişen komşu ve ebe sözleriyle, bebeğin ileride nasıl olmasını istiyen yarı gülümlü, yarı dilekli sözler geliyor; bütün bunlar bebeğin ebesi ve komşularca söyle

Orda bir ülke var...

Türkçü dostumuz Şair Yusuf Ziyaya:

Orda bir ülke vardır sinesi çam kokulu,
Düzlerinde lâleler biter, benimdir o yurt!.
Zümrüt gözlü «Gökçe» si hayran eder insanı,
Gülşeninde bülbüller öter, benimdir o yurt!..

★

Dağları kartalların, şahinlerin yuvası,
Bir huzur ülkesidir kalbe yeşil ovası,
Orda bütün dertlerin, ağrıların devası;
Ondan ayrı, ölümden beter, benimdir o yurt!

★

Kumrulu bahçeleri eşsiz cennet misali,
Dik başlı dağlarında vardır bir yiğit hali,
Dostum bana sorma gel, o diyar kimin malı?
Hasretle gözlerimde tüter, benimdir o Yurt...

★

Yakasında birleşen iki coşkun çayı var,
Göklerinden silinmez yıldızı var, ayı var,
Orda Karahan oğlu yiğit bir Türk soyu var,
Koynunda babam Oğuz yatar, benimdir o yurt...

Ağın - 22/1/942

Elmas Yıldırım

Birkaçını örnek olarak aşağıya alıyo-

— **Dandan atın ponçağı (14)**
Dayıkosuna (15) yaraşır
Misire kılıç belbağı
Emikosuna yaraşır
Ağır kazan kaymağı
Nemikosuna yaraşır
Yoksul garip konağı
Babikosuna yaraşır
Yüz inciden bir inci
Bibikosuna yaraşır
Boklu peğe (16) çalgısı (17)
Anikosuna yaraşır
Eli gülgez kevgürlü
Şakkur şukkur yerişli
Gelha gel konaklı
Tökha tök çörekli
Bu nenesine yaraşır (18)
Ağı buruk dabanı çatlak
Balık patlak
Yurttan kayıdan
Barlı külek barlı (19) küpe (20)
Öbür nenesine yaraşır
Dandini dandini danası var
Yumuru yumuru genesi var
Yubaz başın taramaz saçın
Ne kirlice anası var
Çerçiler gelmiş boncuğu çok
Nenesine çargat (26)
Halasına herat (27)
Emisine sahat (saat)
Dayısına nagan (28)
Babasına kehlan
Kağasına (29) hançer
Bibisine kemer
Bacısına puşu (30)
Anasına kişmiş
Hep alsın gelsin.

8 — **İravanın pirinci**
Aşlık gelir kızıma
Ordubatın eriği
Mutbak gelir kızıma
Kırkılmamış kırk şişek (31)
Etlik gelir kızıma
Delinmemiş kırk kızıl (32)
Başlık gelir kızıma

Bütün bu beşik türkülerinden aldığımız örneklerde, Doğu Ellerimizde en eski Türk yaşayışının ve çocuk besleme ve duygusunun nasıl özlü olarak saklı bulunduğunu görmekteyiz. İleride Türk içtimaiyatı ve çocuk terbiyesi üzerinde çalışanların bu gibi beşik türkülerini de işlerine yarar saymaktan geri kalmıyacaklarını sanarız.

F. Saltkan

---

(1) Gıdı, çocuk dilince (diş). (2) hedik, buğday haşlamasına denir ki, çocuğun dişi çıkınca pişirilerek çerezle yenir ve komşulara dağıtılır. (3) şele, sırtta taşınan yük (arka şele = haneberduş) (4) kand; şeker, kelle şeker. (5) kabak, ön, ileri, (6) kür, kem, faydasız, yaramaz, kötü. (7) dözmek; sabır ve tahammül etmek. (8) Handere, Sarıkamışta Soğanlı dağı üzerinde han bulunan çamlı ve otlu sulu bir yerdir, gûya gelin bu konaktan kalkmış imiş. (9) bu mısrai şöyle de söylerler: Bebeksiz bir gece yattım. (10) ee, çocuğu uyutmak için çıkarılan pek yayvan ses. (11) alışır; burada tutuşup yanar demektir. (12) Bu mısrai şövle de söylerler: İçindeki Ebubekir.(13) bebek beşikkertme olarak birisine nişanlı imiş. (14) ponçak, süslü at püsküllü. (15) burada görülen (ko) eki, çocuk dilinde (sevgi) ekidir ki, evde çocuk, büyüklerini (anacığım, babacığım,...) yerine (aniko, babiko) diye çağırır. (16) peğe, ahır (beğe de denir). (17) çalgı, burada sakavul denilen ağaç dallarından yapılma ahır süpürgesidir. (18) Yani babasının anası. (19) bar, pas, küf (20) küpe, küp (güveç). (21) lecek: tül. (22) feselli ve bisi birer, hamur isi yemeği. (23) Bu aralarda köyün mahallelerindeki muhterem olmıyan ve dertli - ölecek ihtiyarlarının adı sövlenir. (24) Yani büvüsün ve semizlesin. (25) Tebriz: bunun verine İstanbul ve Tiflis de sövlenir. (26) İpekli ve büvük basörtüsü. (27) Eskiden Herat şehrinden gelen cok makbul ipekli baş örtüsü. (28) Nagan, bir sov tabanca. (29) Kağa, ağabeği, dadas. (30) Puşu, bir sov baş örtüsü. (31) Sişek, bir yaşındakl dişi koyun (32) Kızıl, altın.

Ben sene kurban sen bene yok
Her irengi var karası yok
Anası hanım tumanı yok
Babası ağa şalvarı yok

4 — Laylay ölsün çiçekten
Yüzüne çekim leçekten (21)
Ben ağliyim yalandan
Anası ağlasın gerçekten

5 — Davarcığı yağladım
Boşböğrüme bağladım
Gettim balam evüne
Kızlar deyim ağladım.

6 — Balama kurban iki kişi
Biri feselli biri bişi (22)
Aşağıda (.....) kişi
Yukarıda (.....) kişi
Ortada (.....) kişi (23)
Balama kurban olsunlar

Bunlardan başka bebeğin kız ve oğlan oluşuna göre söylenen daha birçok henekli yani şakacı deyişler vardır; çirkin olmadığı halde buraya alamıyacağımız bu gibi deyişlerden sonra (gölümlü - dilekli) komşu sözlerinden ikisini alacağız:

7 — **Ay Allah benim balam ölmesin**
İtmesin batmasın
Yekelsin köklesin (24)
Getsin Tevrüze (25)
Dedesine tesbih

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Garptaki şiir telâkkisine göre:

Cumhuriyet, 21 Şubat 1942, s. 29, s. 12-13

Şairlerimizi Nasıl Ayırmalı?

Yazan :
Edip AYEL

Bizde şiir iddiasını taşıyan eserler bir tasnife tâbi tutulmak istenildiği zaman esastan ziyade şekle ehemmiyet verilerek şiirin vezinli veya vezinsiz olmasına, aruz veya heceyle yazılmasına göre muhtelif kısımlara ayrıldığı görülür. Meselâ aruzla yazılmış şiirler bir sınıf teşkil ettiği gibi hece vezni ile yazılanlar da «millî» edebiyat adiyle ayrı bir safta yer alırlar. Serbest nazımla yazılmış manzumeler de başka bir kategori vücude getirdikleri gibi vezin ve kafiyesi olmıyan şiirler de «Bob-Stil» ünvanı altında bir dördüncü sınıf teşkil ederler.

Sathî olduğu âşikâr olan bu tasnif bahis mevzuu eserler hakkında doğru bir fikir edinmeğe elverişli olmadığı gibi ilmî olmak haysiyetinden de mahrumdur. Vezin, kafiye, aruz, hece, okuyucunun ruhunda şiir intibaı uyandırmak için kullanılan vasıtalardan başka birşey olmadıklarından yapılacak tasnifin şiirin mahiyeti göz önüne alınarak yapılması ilmî bir zaruret halini alır. Bir buçuk asra yakın bir zamandanberi şiirin garpta geçirdiği tabiî istihalelere bakılarak Türk şiirini de dışına değil içine bakarak sınıflandırmak şairlerimizi daha iyi anlamamıza yardım edecektir. İşte bu makalenin kısa çerçevesi içinde bunu yapmağa çalıştık.

Frenkler şairleri beş sınıfa ayırırlar: Klasikler, romantikler, parnasyenler, sembolistler ve modernler.

KLASİK ŞAİR

I

Eski Yunan ve Lâtin ediplerini model ittihaz ederek eserler vücude getiren 16, 17 ve 18 inci asırların Fransız şairlerine «Klasik» ismi verilegelmiştir. Klasik şair mevzularını ekseriya Yunan mitolojisinden alır. Tasvirleri objektiftir. Lisanı gayet veciz ve münekkahtır. Klasik şairi muayyen edebî kaideler kıskıvrak bağlamıştır. Onların haricine çıkamaz. Fantezi vadisine sapamadığı gibi, lirizm meyelânının da önüne geçmeğe ve âfâkî kalmağa kendini mecbur addeder. Şekle ehemmiyet verir. Sonnet'yi mükemmel bir nazım şekli olarak kabul eder. Klâsik şair gıdasını akıldan alır. Daha doğrusu onun için san'at akıl demektir. Bu şiirde zarif; fakat heyecansız bir nazım lisaniyle ekseriya gayrı şahsî şeyler söylenir. Bunlar debdebeli bir üslûbla yazılmalarına rağmen söğuktur. Frenklerin klasik addettikleri şairler eski Yunan ve Lâtin edebiyatlarının tesiri altında kalmalarına mukabil bizim divan şairlerimiz de Arap ve Farisi edebiyatlarını model ittihaz ederek işe başladıklarından bir bakıma bizim klasiklerimiz sayılabilirler.

ROMANTİK ŞAİR

II

Romantik şairde hâkim olan temayül kendi benliğini, kendi kalbini, kendi ruhunu teşrihtir. Şair bütün ihtiraslarını şiirine mevzu olarak alabilir. Fakat romantik şairin karakteristik noktası hayattan bezginliği, melankoliyi en çok terennüme düşkün oluşudur. O, dini akidelerini, felsefî endişelerini, seyahat intıbalarını, tabiattan aldığı ilhamlarını şiirine mevzu olarak almakta teredddüt etmez. Romantik şiir, ruh tahlilleri bakımından fakirdir. Derin ruh tahlillerine girişmez. En kuvvetli tarafı samimî oluşudur. Bu şiirde üslûb gayet parlaktır. İfade çok renklidir. Bilhassa tabiat tasvirleri canlı ve cazlıptir. Bizde Fuzuli ve Recai Zade Ekrem (Makber) iyle de Abdülhak Hâmid romantik şiirin tipik birer örneği sayılabilir.

PARNASYEN ŞAİR

III

Parnasyen şair, âlimane şiir yazar. İçinde kendi hisleri bulunmaz. O, benliğini şiire mevzu olarak almamakla kendini mukayyet bilir. Üslûbu, tasvirleri mümkün olduğu kadar canlı, renkli ve parlaktır. An'ane haline gelmiş nazım şekillerini altüst etmeyi düşünmez. Bilâkis bütün nazım kaidelerini harfi harfine tatbikını ister. «Sanat sanat içindir.» prensipine sadıktır. Sanatta kaideden gaye ittihaz etmez. Haricî âlemi tasvire pek sever. Hususiyle eski Yunan'a ait mevzulara düşkündür. Bu mevzular ne olursa olsun tasvirler hep objektiftir, etraflıdır, tafsilâtlıdır, müphem ve sisli değildir. O, plastik şiir yazmak kaygusundadır. Romantiklerin lirizminden mümkün olduğu kadar kaçar. Hulâsa ressam ve heykeltıraşın yaptığını, o şiirde yapmak ister. Bu bakımdan bizde parnasyen şair olarak hiç kimse mevcut değildir. Yalnız bazı şairlerimizin bazı manzumelerini parnasyen şiire misal olarak gösterebiliriz: Nef'înin bazı harp kasideleri, Yahya Kemal'in (Biblos Kadınları) gibi.

SEMBOLİST ŞAİR

IV

Sembolist şair vuzuhtan kaçar. Onun başlıca düşüncesi âhenkli mısralar yarat

Şarkı

Hep paslı yemiş sundu bu yıl bahçeler erken,
Mevsimler ağır, titrek adımlarla geçerken.
Kuşlar geliyor nerdesin ey beklediğim sen?
Mevsimler ağır, titrek adımlarla geçerken.

Yâdında mı dost olduğumuz yıl ne güzeldi?
Her akşamın ardında kalan gün bir ezeldi.
Rıhtımda vedalaştığımız ay yine geldi;
Mevsimler ağır, başka adımlarla geçerken.

Hasan Çelebi

42

bilmektir. İfade ettiği hislerin gayet ince, duyulmamış olmasına dikkat eder. Gayesi, okuyucuya karanlık, fakat hoş intıbalar vermektir. Sembolist şair, kendini hiç bir nazım tekniği ile mukayyet saymaz.

Hattâ kafiye hususunda bile nisbî bir müşabehetle, yani asonansla iktifa eder. Onun baş hedefi his ve hayallerini oldukları gibi değil, bir sır tülüne bürüyüp terennüm ederek ihsas etmektir. O, tedai ettirmek suretile okuyucusuna düşüncesini bildirmeğe çalışır. Telkin, telmih, ima; kullandığı başlıca vasıtalardır. O, ister ki okuyucu bunun içinde bir sır var diyerek okuduğu parçayı icabederse birkaç defa tekrarlıyarak o sırrı kendiliğinden keşfetsin. Sembolist şairin teşbihleri de mütekâsiftir. Meselâ: bir beyaz yelpazeyi, açılabilir beyaz bir kanada benzetmek için zihni bir teksif ameliyesinden sonra (beyaz bir kapalı uçuş) şeklinde ifade eder. Sembolist şair nüans arar, ve nüanslarla meramını ifadeye çalışır. Nazım şekline gelince: Malûm olduğu üzere serbest nazım sembolistlerin icadıdır. Bizde Cenab Şehabeddin sembolizme doğru bir temayül gösterir. Fakat Ahmet Haşim, bilhassa (Yollar) ve (O Belde) gibi manzumeleriyle tam bir sembolist şairdir.

MODERN ŞAİR

V

İtiyatlarımızı alt üst eden, bazan zevki selimimize aykırı düşen, ilk okuyuşta anlıyamadığımız, şeklini yadırgadığımız şiirlere yaraşır bir tabir bulmak icabederse hiç tereddüt etmeden bunlara «Modern» ismini verebiliriz.

Modern şiirin en kolay anlaşılır vasfı bizi bir sürpriz karşısında bırakmasıdır. Bu nev'e girmiyen şiirde malûm, anlaşılır bir şekil, bir ifade tarzı mevcuttur ki bu da yazılışında mantığın âmil olmasından ileri gelir. Bunlar birşeyler isbat etmek, tahlil etmek, tasvir etmek iddiasındadır. Vazıhtır, nasittir, didaktiktir. Çünkü bu şiirde daima öğreten bir eda bulunur. Felsefeden dem vurur. Tarihî sahneler tasvir eder, pedagojik mevzularla uğraşır. Modern şiir, dünün şiir tarz ve anlayışına karşı bir reaksiyondur. Dün şiir, anlatılmak için okunurdu. Modern şiir ise duyulmak için okunur. Denebilir ki muhitin duymaktan ziyade anlamak iptilâsına karşı modern şairler kendilerine serbest nazmı bu sığınağı bulmuşlardır. Serbest nazmı, yani hiç bir kayıt ve şarta riayet etmeden şahsiyetin ifadesine çalışan san'atta! Ya nazım tekniğini, aruz, hece, vezin, kafiye... bunlar ve bunlara benzer kayıtlar modern şairin tasası değildir. Ona bunlarla uğraşmak fuzuli gelir, teferruat ile uğraşırken o benliğini ifade edememekten korkar. Onun için bazı fanteziye, bazı karanlığa, bazı «ferdidizm» e kaçar. Bu temayül ne olursa olsun modern şiirin siklet merkezi insan ve insanın mukadderatıdır. Şair, kendini ifadeye çalışırken ruhî araştırmalarını bazan hayal âlemlerine kadar genişletir ve hakikatten büsbütün uzaklaşıp acaipliğin derinliğine daldığı görülür. Modern şair, tasvire giriştiği zaman, modelle tablo arasında bir benzerlik kaydına düşmez. Tablo, modele benzesin, benzemesin mesele orada değildir. Şair bu vesile ile orijinalitesini gösterebilmişse kendini gayesine varmış sayar. Haricî âlemi modern şair, okuyucunun gözüyle görmez. Onun gözlüğü kendine mahsustur. Gösterdiği âlem, kendi yarattığı âlemdir. Bu tasvir, haricî âleme az çok benziyebilir veya hiç benzemez. Mesele orada değildir. Esasen onda benzememek endişesi de yoktur. Hattâ birçok modernler, haricî âlemi tasvir eder gibi görünüp kendi görüşlerini ortaya atarlar. Tabiat, şaire kendi benliğini anlatmak için bir vasıtadan başka birşey olamaz.

Bizim Bob-Stil dediğimiz şairler, ortaya koydukları acaip örneklerle, dünyanın her tarafında «modernizm» ismi verilen bir cereyana ayak uydurmağa çalışmaktan başka birşey yapmıyorlar.

Edip AYEL

Tarihi Dinliyorum

Akınlar ses veriyor, yiğitler vuruşuyor,
Tarihi dinliyorum; zaferler konuşuyor!

Bir çocuk sevinciyle taşkın yer, gök, denizler,
Tarihi dinliyorum; renk seslerinden izler...

Bakışlarda ülkünün solmaz kızıllığı var,
Kayboluyor hudutlar, çiziliyor hudutlar!

Zaferi kanat yapmış yüzbinlerce kahraman
Kızılelma'ya doğru yükseliyor durmadan!

Kanım alevleniyor, duygularım coşuyor,
Hülyamı dinliyorum; zaferler konuşuyor!

Nasıl doğmaz hayaller, nasıl büyümez ufkum?
Zaferler konuşan bir tarihi dinliyorum!

Dündar AKÜNAL

Vecizeler

★ Düşman kazanmaktan korkan, bir tek dost edinemez.

W. HAZLITT

★ Ümit etmek sanatına «sabır» demişler.

SCHLEIRMANN

★ Görünmek istediğin gibi ol!

BEETHOVEN

★ Korkak bin defa ölür, yiğit bir defa!

K. J. WEBER

★ Cehalet hayranlığın anasıdır.

CHAPMAN

★ İlâhlar, ancak harekete geçenlere yardım ederler.

SOPHOCLE

★ Dostlar vakit hırsızlarıdır, denmiştir.

BACON

★ Fakirliğe katlanmasını bilmemek ayıp şeydir; fakat fakirliği izale yolunu bulmıya çalışmamak daha ziyade ayıp bir şeydir.

PERICLES

43
S. 29

HİKÂYE

Hasret Kavuşturan

Yazan: Samim KOCAGÖZ

Tuhaf, çok hoş bir şekilde konuşuyordu: «Üç gün üç gece yollarda kaldım. Üç gün üç gece bekledim. Üç gün üç geceden sonra yollara düştüm. Çok şükür üç gün üç geceden sonra kavuştum!..» Hayretler içinde onu dinliyorduk. En son, teneke masamıza arkadaşın istediği çayı korken:

— Hasret kavuşturanın gelmesine iki saat kaldı...

Dedi. Anadoluda trenlerin ismi daima hasret kavuşturandır. Onun «Hasret kavuşturan» sözlerini söylerken, gözleri garip bir ışıkla aydınlanıyordu.

— Siz bineceksiniz değil mi?

Diye sordu. Arkadaşım:

— Hayır, sabaha kadar buradayız...

Cevabını verdi. O, hiç sesini çıkarmadan arkasını dönüp yürüdü.

Ankara ile İstanbul arasında küçük bir istasyonda geceyi geçirmek mecburiyetinde kalmıştık. Bütün gece sığınabileceğimiz bu içinde bulunduğumuz kahveden başka bir yer yoktu. Kahve, istasyonun hemen yanında idi. Gece yarısından sonra, iki saat aralıkla, Ankara'dan gelip İstanbul'a geçen, bir de İstanbuldan gelip Ankaraya giden ekspresler, buracıkta üçer dakika duraklardı. İstanbuldan gelecek trene daha iki saat vardı. Kahve, treni bekliyen, köylülerle dolu idi. Cıgara dumanının boğucu sisleri arasında oturduğumuz yerde uyuyabilmenin imkânı yoktu. Can sıkıntısından çay, kahve içe içe midemiz berbat bir hale gelmişti. Şimdi durup dururken de, bize saatlerdenberi çay kahve taşıyan delikanlıyı da darılttık; hiç olmazsa onunla iki çift lâf ediyorduk. Onun bize anlatacak birçok şeyleri vardı. Lâkin, iki saat sonra Ankara'ya geçecek eksprese binmiyeceğimizi öğrenince nedense kalbi kırıldı. Halbuki dostluğumuz çok yolunda idi. Bizim defolup gitmemizi neden istiyebilirdi? Veya, bizim kalkıp gideceğimiz ona lâzım mı idi?

Tavanda sönük bir gaz lâmbası yanıyordu. Onun hafifce aydınlattığı kahvenin içi, dakikalar geçtikçe bir uyku havasına bürünüyordu. Zaten oldukça dar bir yerdi. Etrafta bize kahve götürüp getiren delikanlı ile şakalaşan ve konuşanlar vardı. Onun arasıra «Çay bir!» diye, çınlayıveren sesi, hepimizi bulunduğumuz uyku ile uyanıklık arasındaki ağırlıktan sıçratıyordu.

Yüzlerce kilometre aştıktan sonra İstanbuldan gelip, üç dakika bu küçük istasyonda duraklıyacak trenin vakti yaklaştıkça, küçük kahveyi yavaş yavaş bir telâştır aldı. Hele bizim delikanlı âdetâ heyecanlanıyordu. Bir aralık, bu gelen trenle Ankaraya kadar gidileceğini oradan da başka bir trene binilirse, doğru insanın soluğu Sivasta alacağını, oradaki köylülere anlatığını duydum.

— Ha! Bu iş için biraz para lâzım!

Diye ilâve ediyordu. Orta boylu yanık yüzlü, her Anadolu çocuğu gibi zeki bakışlı ve bir az gamlı bir delikanlı idi.

Gittikçe küçük kahvenin içi daha çok telâşlandı. Yolcular, heybelerini hazırlıyor, kimisi bilet almak için istasyon gişesine gidip geliyordu. Bu insanların, öyle uzaklara gidecek hali yoktu; yakın kasabalara kadar varıp gelmek için trene biniyorlardı. Kahvede çıraklık eden bizim delikanlı heyecan içinde idi. Evvelâ, muhakkak beklediği bir yolcu vardır, diye, düşündüm. Bütün gideceklere yardım ediyordu. Ihtiyarların heybelerini istasyona taşıyor, bazı kimselere yol hakkında izahat veriyordu.

— Tren çok az durur ha.. Hemen atlamalı..

— Sabah gün doğarken Afyondasın..

— Sen hiç merak etme, biletçiye söyle, seni istediğin yerde indirir. Bu kadarlık zahmete kim katlanmaz ki..

Bu sırada ekspresin düdüğü derinden gelmeğe başladı. Delikanlının hali görülecek şeydi. Dayanamadım, sandalyede kestiren arkadaşımı uyandırdım. Onun da bu hali görmesini istiyordum. O, şaşkın şaşkın etrafına bakınırken:

— Davranın kızanlar hasret kavuşturan geliyor hal..

Diye, bir ses, küçük kahvenin camlarını zangır zangır sarstı; bu bizim çıraktı. Elindeki kahve fincanlarını olduğu gibi bir masanın üzerine atarak, kapıdan fırladı.

Tezgâhın arkasında, çay bardaklarını kurulamakla meşgul kahvenin sahibi, bir müddet onun hızla fırlayıp çıktığı kapıya baktı; sonra benim şaşırmış sual soran gözlerime gözlerini çevirdi. Uzamış sakallarını karıştırarak :

— Allah kimseyi yollarda bırakmasın beyim, zordur. Bu çocuk hemen her gece böyle.. Nereden buraya geldi; nereye gidecek? bilmiyorum. Bildiğim birşey varsa, köyü muhakkak Ankaradan ötede.. Sormuş olsan, şakaya getirip hiç birşey söylemiyor.. Yalnız para biriktiriyor, o kadar.. Elli kuruş gündelikle de para biriktirilmez ki...

Diye, izahat vermek istedi. Uzaktan trenin gürültüsü geliyordu. On dakika sonra, saçları karışmış, alnı terlemiş, nefes nefese döndü.

— Hepsini yolcu ettik..

Dedi. Kahvemiz epiyce tenhalaşı Aradan bir saat geçince, tekrar birer il bu sefer İstanbula geçecek ekspresin cuları gelmeğe başladı. O, bu bir saat de hiç konuşmadı. Çehresi karanlık, başka yerlerde, müşterilerin çay kahv istemiye istemiye taşıyordu. Sesi, «çay diye, eskisi gibi etrafı çınlatmıyordu. zaman, tezgâhın yanına kadar varıp, öy sesleniyordu. Bu sırada birisi bir başkas saatine bakarak:

— E.. hasret kavuşturana tamam çeyrek var!

Dedi. O, bu lâfları söyliyen adama ters bakı. Kahvenin ortasına kocaman tükürük attı. Bu tükürmenin bütün m sını anlıyordum.. Benim de keyfim ve edip bir saatcik olsun ele geçirebile uykum büsbütün kaçtı. Bir çay daha dım. Çayımı getirdiği zaman:

— Siz gitmediniz ha..

Diye, esefle söylendi. Dilim tutu tu, bir cevap veremedim. Onun geniş o larının ortasındaki göğsü heyecanını y tırmıştı. Gözleri bana acıyarak bakı Ankara ekspresine binemediğimden d nerede ise özür dileyecektim.

— Hem, diyordu, isterseniz, Anka aktarma yapıp, Sivasa kadar gidebilir

Benim Sivasta hiç bir işim yoktu. nu ona nasıl anlatayım bilmem, diye dü meye başladım.

Trenin gelmesi yaklaştıkça, herkes sık saatine bakmağa başladı. Hazırlan eşyalarını, heybelerini toplayıp kah çıktılar. O, dünya ile alâkasını kesmişti yolculara âdetâ kızgındı. Bir çay çer iki çay içtin diye, iki misli para almak tiyor, hemen hepsi ile kavga çıkarıyorc

Nihayet biri:

— İstanbul ekspresi!

Diye, yüksek sesle bağırdı. Kahve bütün tenha kaldı. Delikanlı bir tara turmuş, gidenlerden topladığı çay, k paralarını hesaplıyordu. Sonra kalktı, benim içtiğim çayın boş fincanını ön aldı. Artık yüzüme bakmıyordu. Bu s birisi geç kalan bir arkadaşına kapıdan ğırdı:

— Yürü yahu, İstanbul ekspresi g Burada kalacaksın...

O, fincanı hızla kaptı. Tezgâha yürüdü. Kendikendine homurdanıyordu

— Cehenneme kadar yolu var...

Artık kahvede bizim delikanlıdan ka yolcu kalmamıştı. Samim Ko

Seçme, güzel şiirler

Cephede akşam

Güneş, ilk ve son şahit kaybolunca göklerde
Ufuklardaki renkler birbiriyle kaynaştı;
Hücumun son bulduğu güneş battığı yerde
Parlıyan süngüsüyle nöbetçi bayraklaştı.

Çıktı o an semaya bir hilâl alev rengi..
Yıldızlar dize gelip anlattı büyük cengi,
Rüzgârların dilinde bir bestenin ahengi..
Alsancak ufuklara bugün daha yaklaştı.

Faruk ORAY

Yağmurlu bir akşam

Yağmurlu bir akşam gibi hıçkırmada kuşlar;
Esmer havuzun koynuna yapraklar uzanmış;
Güller müteverrim, sarı yüzlerde uyanmış.
Islak, başıboş yollara hâkim deli rüzgâr.

Yağmurlu bir akşam... Deniz ürpermede yer yer,
Mor dalgaların sahile yaslanması her an!
Yükseldi heyûlâ gibi korkunç kayalardan,
Öksüz gecenin gurbeti, yağmurda fenerler.

S. CENAN

Sabahki duygular

Ufuk, ağır ağır ağarmaktaydı,
Bir yığın ateştim, kordum bu sabah.
Güneş, ışıladı bulutlar, aydı,
Düşümü, hayıra yordum bu sabah.

Gönül dinlemedim, aşk dinlemedim,
Her şey iradenin elinde dedim,
Kalmasa düşüncem, tükense derdim,
Zihnimi bir sürü yordum bu sabah..

Tütmeğe başladı dağın günahı,
Dumanlar içinde buldum sabahı,
Bir kenara çekip şöyle Allahı,
Bilinmez halimi, sordum bu sabah..

Selâhattin ERTÜRK

Hülya

— Abdülkadir Karahan'a —

Gurûba rengârenk perdeler indi,
... ve berrak sulara bir sükût sindi;
Beyaz martıların sesleri dindi,
Martılar hayatı alıp gittiler.

İlâhî gölgeler göle süzüldü,
Bakışlar nemlendi, ruhlar üzüldü,
ve dudaklar yavaş, yavaş büzülüd;
Allaha dualar salıp gittiler.

Tülleri soydular hep birer, birer,
Ma'bûdeler yakut göle girdiler;
Gözler dumanlanmış vücutler mermer,
Lâcivert sulara dalıp gittiler.

..., nerede, nerede bâkire kızlar,
nereye gittiler o günahsızlar...
Sızlar... içerimde yaralar sızlar;
Kalbimi, gönlümü çalıp gittiler...

Siverek 1941.

Ahmet Hamdi ÖNAL

Koşma

Küstürdüm cananı yoktur umudum,
Yaprağı unutan dallar gibiyim.
Noldu, bu gönlümü ağıyle yudum.
Duaya uzanan kollar gibiyim...

Günler uzadıkça, umut azaldı,
Gönlümün ferini, gözlerim aldı.
Ellerim yakamda asılı kaldı,
Yaylada kıvrılan yollar gibiyim.

Ne bana bir şey sor, ne haber getir
El ağzı derdimi yara iletir.
Korkarım bu haber onu inceltir (*)
Yaramı unaran eller gibiyim.

Niğde : Sırrı CAN

(*) İncitir de olabilir.

45